

самосвідомості та самоставленні такої категорії клієнтів центру зайнятості, як безробітні. Зокрема, найбільш типовими поведінковими проявами безробітних незалежно від статі стають: зловживання алкогольними напоями, безвідповідальність, не дотримання обіцянок, бездіяльність, ледарство, занурення у віртуальне життя або у фантазії.

Психологічний стан безробітного змінюється у відповідності з етапами розвитку ситуації безробіття. В ситуації безробіття відбувається зміна уявлення про себе та вихід на перший план проблеми матеріального достатку та грошей. Різноманітні негативні форми психологічного стану (недостатня віра в самого себе, зміни в оцінці своєї компетентності тощо) можуть накопичуватися та призводити до стресу. При наявності у безробітного протиріч, активується індивідуальна криза зайнятості. На характер психологічного стану безробітного, виникнення та перебіг стресу або кризи впливає низка факторів макро- та мікросередовища, індивідуальні особливості безробітного, а також тривалість ситуації безробіття. Ситуація безробіття рано чи пізно завершується, проте не існує єдиної форми її завершення. Людина може знайти нове робоче місце. Людина може розпочати підприємницьку діяльність. Людина може стати незайнятою. Проте, у будь-якому випадку, безробіття впливає на життя та психологію безробітного (а також його оточення) не тільки всередині ситуації, але й після того, як ситуація була вирішена і людина, на перший погляд, залишила ситуацію безробіття цілком в минулому [1].

Література

1. Барчі Б. В. Соціально-психологічний супровід: зміст та структура / Б. В. Барчі // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць. – К, 2016. – Випуск 8 : Том ІХ. Загальна психологія. Історична психологія. – С.33-43.
2. Кухар Т. В. Безробіття як соціальне явище та фактор зміни психічного стану особистості / Т.В.Кухар // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2007. – № 771. – Вип. 38. – С. 128–132.
3. Feather N. T. The Psychological Impact of Unemployment / N.T. Feather. – Springer, 1989. – 285 p.

УДК 331.54:33:316.77

БАРЧІЙ М.С., ЖЕРЕБАК Н. Д.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасна система економічної освіти потребує оновлення підходів до підготовки фахівця для його затребуваності та спроможності ефективно виконувати завдання в нових економічних умовах, посилення уваги до оволодіння студентами практичними уміннями та навичками майбутньої професійної діяльності.

Необхідність комунікативної культури фахівців економічного профілю зумовлюється тим, що: по-перше, професійне спілкування є передумовою

успішної діяльності; по-друге, в умовах переходу до ринкових відносин, розширення міжнародного співробітництва, зростає значимість підготовки персоналу; по-третє, комунікативна компетенція є необхідним компонентом самореалізації та самовдосконалення особистості.

Розвиток новітніх форм господарювання та безпосередні зв'язки підприємств із закордонними партнерами зумовлюють необхідність удосконалення й професійної комунікативної компетентності, яка є важливою умовою розвитку і регулювання інноваційної діяльності установи. Динаміка сучасного освітнього-розвивального середовища ЗВО економічного профілю зумовлює нові підходи до підготовки компетентних фахівців-економістів із аксіологічно зорієнтованим мисленням, здатністю трансформувати набуті вміння та навички у професійний досвід, достатнім рівнем володіння рідною та іноземними мовами з метою ефективної взаємодії з вітчизняними та закордонними партнерами, знанням культурних відмінностей для уникнення непорозумінь з іноземними співрозмовниками тощо [1].

Підготовка майбутніх фахівців до ефективного виконання професійних комунікативних завдань набуває особливого значення з огляду на те, що професійне спілкування реалізовує не лише комунікативні, а й специфічні функції, які пов'язані з особливостями економічної діяльності суб'єктів господарювання. Професіоналізм майбутнього економіста не може обмежуватися лише економічною підготовкою, оскільки загальна ефективність його діяльності значною мірою залежить від: сформованості умінь фахівця зорганізуватись і використати набуті знання, вміння, навчальний та життєвий досвід у певній професійній ситуації; вміння знайти та проаналізувати необхідну інформацію; вміння залагоджувати конфліктні ситуації та знаходити компромісні рішення; рівня професійної комунікативної культури.

Комунікативна культура – це інтегративне особистісне утворення, яке включає знання про етикетні норми спілкування, систему вмотивованих, морально зорієнтованих комунікативних якостей і вмінь людини, які мають для неї особистісний сенс і регулюють поведінкові аспекти її комунікації з іншими людьми. Структура комунікативної культури особистості охоплює комунікативний потенціал особистості, а також такі інтегральні комунікативні властивості, як комунікабельність, контактність, комунікативну сумісність, комунікативні знання і вміння, комунікативні здібності, емпатію, взаєморозуміння. Одним із важливих елементів комунікативної культури є комунікативна компетентність, яка передбачає адекватне застосування знань, вмінь, навичок, норм і цінностей для вирішення освітніх, розвивальних і виховних завдань.

У дослідженнях Яценко Е.М. визначено структурні компоненти комунікативної культури: когнітивний (знання, уявлення), емоційно-ціннісний (ставлення, поцінування, самооцінка), поведінковий (реальна комунікативна поведінка). Критерії та показники сформованості комунікативної культури студентів є ідентичними до її структурних компонентів. Показниками за

когнітивним критерієм дослідницею визначено: знання етикетних норм спілкування, способів їх прояву; розуміння сутності комунікативної культури та якостей, які свідчать про її наявність; усвідомлення факторів, що впливають на формування комунікативної культури. Показниками за емоційно-ціннісним критерієм вважають: емоційно-позитивне ставлення до етикетних норм спілкування, прагнення їх використовувати, розвиток емпатії, адекватну самооцінку. До показників за поведінковим критерієм зараховують: уміння дотримуватися етикетних норм у процесі спілкування, прояв емпатії, комунікативні здібності [2].

Професійне спілкування є дуже складним поняттям, оскільки передбачає не лише знання необхідної термінології та уміння використовувати її у процесі виконання професійних завдань, а й знання закономірностей психології діяльності співрозмовників і вміння застосовувати їх у певних професійних ситуаціях. Компетентне спілкування фахівця передбачає знання техніки безконфліктного спілкування та уміння користуватися нею, взаємодіючи зі співрозмовниками різних психологічних типів тощо, що дає змогу підтримувати конструктивний і позитивний психологічний клімат ділової розмови та призводить до підвищення ефективності роботи і досягнення високих результатів в будь-якій установі.

Специфіка формування комунікативної культури студентів в навчально-виховному процесі закладу вищої освіти здебільшого залежить від конкретних особливостей спілкування викладача і студентів, культури викладача, стилю його спілкування, індивідуального впливу, застосування ефективних інноваційних педагогічних технологій; поєднання змісту професійної підготовки з опануванням студентами комунікативною культурою; організації навчально-виховного процесу на засадах особистісно-орієнтованого підходу.

Перспективи подальших наших досліджень полягають у розробці технології формування професійно-комунікативної культури студентів економічного профілю.

Література

1. Ярошук І. Д. Підготовка майбутніх економістів до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ярошук Ірина Дмитрівна. – Тернопіль, 2010. – 250 с.

2. Яценко Е. М. Формування комунікативної культури студентів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів економічного профілю : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання / Е.М.Яценко. – Інститут проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, Київ. – 2010. – 20 с.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>